

Tereza Lampartová

TRIKY NAŠEJ GRAMATIKY

PRÍRŮČÍ

Terézia Lampartová

TRIKY NAŠEJ GRAMATIKY

+ pravopisné cvičenie
s riešením

Všetky práva sú vyhradené. Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať, ukladať do informačných systémov ani prenášať akýmkoľvek spôsobom v žiadnej podobe – elektronicky, mechanicky, fotokopírovaním, nahrávaním alebo inak – bez predchádzajúceho písomného súhlasu vlastníka autorských práv.

Text © 2024 by Mgr. Terézia Lampartová
Interior design © 2024 by LAYOUT, s. r. o.
Cover design © 2024 by Michaela Bakytová
Slovak edition © 2024 by IKAR, a. s.

Vydalo vydavateľstvo IKAR, a. s. – PRÍRODA Bratislava
v roku 2024 ako svoju 2 220. publikáciu v elektronickej podobe.

Jazyková úprava: Anežka Kolníková

Prvé vydanie

Technická redakcia: Renáta Hrabušická

Návrh obálky: Michaela Bakytová

Obrázky na obálke a v knihe: Shutterstock/Isifa

Sadzba a zalomenie do strán: GRATYP, s.r.o.

ISBN 978-80-551-9410-3

PREČO?

y i ý í

HLAVNÉ PRINCÍPY PÍSANIA YPSILONU A JOTY

Tvrdé y (ypsilon) alebo mäkké i (jota) sa vyskytuje v slove na týchto miestach: V slovotvornej predpone, v slovotvornom základe (v koreni slova) a v slovotvornej alebo v pádovej prípone (skrátene – **1.** v predpone, **2.** v koreni slova **3.** v prípone).

1. Len v dvoch predponách sa vyskytuje i/y. Predpona *pri-/prí-* sa píše vždy s mäkkým -i a predpona *vy-/vý-* sa píše vždy s tvrdým -y.
2. V koreni slova píšeme tvrdé -y alebo mäkké -i podľa toho, po akej spoluhláske nasleduje.
  - Po mäkkej spoluhláske píšeme v domácich slovách mäkké -i.
  - Po tvrdej spoluhláske píšeme tvrdé -y.
  - Po obojakej spoluhláske píšeme tvrdé -y alebo mäkké -i podľa toho, či to slovo patrí medzi vybrané alebo nie. Vybrané slová píšeme teda s tvrdým -y, -ý a tie, ktoré k nim nepatria, s mäkkým -i, -í.

Výnimku tvoria slová cudzieho pôvodu (*napr. bicykel, kino, diktát a pod.*), prípadne citoslovčia a od nich odvodené slová (*kikirikí – kikirikať, kikirikanie, tik-tak – tikať, tikot, tikanie a pod.*).

3. V príponách píšeme -i, -í, -y, -ý väčšinou podľa vzorov alebo iných pravidiel, ktoré sa postupne naučíte (*napr. pri slovesách minulý čas vždy s mäkkým -i, pri podstatných menách L sg. nikdy nepíšeme s -y, podobne prípona inštrumentálu -mi, -ami a pod.*).

y i ý í

PODSTATNÉ MENÁ

PÍSANIE -i/-í/-y V PRÍPONÁCH PODSTATNÝCH MIEN – VZORY

Poznať vzory podstatných mien je dôležité hlavne preto, aby sme vedeli v príponách písať správne -i/-í/-y. Dlhé tvrdé -ý v príponách podstatných mien **neexistuje!**

Pravidlo je jednoduché. **Len v dvoch vzoroch sa v príponách píše ypsilon.**

V mužskom rode je to vzor **DUB** a v ženskom rode vzor **ŽENA**. Vzory stredného rodu majú vždy mäkké zakončenie.

Aby sme podstatné meno vedeli správne zaradiť do vzoru, musíme si ho dať do základného tvaru, teda do N sg. a do N pl.

Vzor DUB sa končí v N sg. **na spoluhlásku** a v N pl. na **-y**.

Vzor ŽENA sa končí v N sg. **na samohlásku -a** a v N pl. na **-y**.

POZOR: v týchto vzoroch sa ypsilon píše aj v **A pl.** a pri vzore ŽENA aj v **G sg.**

N kto? čo?	ten DUB – tie DUBY	tá ŽENA – tie ŽENY
A koho? čo? (vidím)	ten DUB – tie DUBY	tú ŽENU – tie ŽENY
G (z) koho? čoho?	(z) toho DUBA – tých DUBOV	(z) tej ŽENY – tých ŽIEN

Cvičenie 1

Podčiarkni podstatné mená mužského rodu skloňujúce sa podľa vzoru DUB

a zakrúžkuj podstatné mená ženského rodu skloňujúce sa podľa vzoru ŽENA.

Kuchárku pri šúpaní cibule štípali oči. Kuchár vyberal z košíka hríby a kládol ich na tanier. Spoza plotu vytŕčal dlhý krk mladej žirafy, ktorá s chuťou obhrýzala listy zo stromov. Kalendár mi spadol zo stola na zem. Z nosa mi tiekla krv, zašpinila sa mi perina, ba aj vankúš. Z budovy školy sa ozýval spev žiakov aj ich učiteľa. Po návrate z dovolenky vybral z kufra pokrčené šaty. V obchode som chcel kúpiť liter mlieka, no zabudol som si peniaze.

Cvičenie 2

Rozlišuj, či ide o vzory DUB a ŽENA alebo o iné vzory, a podľa toho doplň správne -i/-y.

Zub__ mi drkotali od zim__ . Na zem__ bolo vidno stop__ srnčej zver__ . Stolár__ pracujú v novej dielni__ . Moje sestry__ ležali v maminej posteli__ a čítali knih__ . Upekla posúch__ zo zmes__ múk__ a vod__ . Darcovia krv__ dostali diplom__ .

V ohrade pobežovali dva vystrašené pštros__. Popri domoch vykopali robotníci__ jam__ a osadili nové elektrické stĺp__. Jesenné vetr__ pozhadzovali aj posledné list__ zo stromov. Babkine veľké hus__ aj malé húsk__ vbešli do záhrad__ a pošliapali hriadk__ mrkv__. Páv__ rozprestrelí svoje veľké farebné chvost__. Záhradkár__ usilovne pracujú od jar__ do zim__ vo svojich záhradách. Zatupila si hran__ korčúľ. Orľ__ prežili v zdrav__ aj mohutné vzdušné vír__, ktoré prúdili nad pohor__m. Náš sused chová koz__, hus__, kačk__, ba aj poštové holub__. Nad horam__ a dolinam__ sa rozprestierali čierne mrákav__. Narysuj obidva tvar__!

SKLOŇOVANIE. Písanie -i, -í, -y v pádových príponách podstatných mien.

V ostatných vzoroch alebo v iných pádoch, ako je hore uvedené, sa píše **vždy mäkké -i**.

NAPRÍKLAD:

- V prípone inštrumentálu prípona -mi, -ami
- V datíve prípona -ovi
- Ak sa vyskytne v lokáli -i, nikdy nie ypsilon, ale vždy jota, teda mäkké i .
- Stáva sa to aj pri slovách cudzieho pôvodu, ktoré sa skloňujú podľa vzoru dub, ale v L sg. nemajú -e (v *dube*), ale -i (*tie hotely – v hoteli*).
- Ak sa vyskytne pri ohýbaní podstatných mien dlhé -í, je to zásadne mäkké dlhé í, nikdy nie dlhý ypsilon. Ten pri podstatných menách neexistuje!
(Tento jav s mäkkým dlhým -í sa môže vyskytnúť v G pl. pri ženských vzoroch, v I sg. v strednom rode alebo pri vzore vysvedčenie v L sg., napr. *bez sukni, vo svedomí, so zábradlím...*)

Cvičenie 3

Doplň správne -i, -í, -y.

Na tanier__ nechal zvyšky večere. V tomto močiar__ nežijú žiadne ryby__, iba občas počuť zakľkať žab__. Spozna dver__ sa ozývali cudzie hlas__. Nové tunel__ sú už osvetlené, v starom tunel__ svetlo nebolo. Ľudia neoblubujú os__, lebo dostatočne nepochopili ich úlohu__ v prírode. Na hodine sme preberali učivo zlomk__ na číselnej os__. Lístok__ podaj sprievodcov__! Na prízem__ otvorili novú opravovňu obuv__. Na stole zostalo po večer__ niekoľko nedojedených žemľ__. V pol__ s obil__m sa vyskytuje veľa hlodavcov, najmä myš__. Na zábradl__ viseli dva zabudnuté šál__. Montér__ opravovali stĺp__ s osvetlen__m. V litr__ vod__ rozpustíme dve lyžičk__ cukru.

PSI, VLCI, VTÁCI – PSY, VLKY, VTÁKY

Jotu alebo ypsilon píšeme podľa toho, či sa tieto zvieracie podstatné mená skloňujú podľa vzoru CHLAP alebo DUB.

tí CHLAPI, psi, vlci, vtáci – tie DUBY, psy, vlky, vtáky

Napr. (tí) pastierski psi, (tí) hladní vlci, (tí) sťahovaví vtáci
(tie) pastierske psy, (tie) hladné vlky, (tie) sťahovavé vtáky

Cvičenie 4

Dopiň správne -i, -y. Pomôž si zámenami tí a tie.

Spoza plotu na nás štekali susedove ps __. V hore sme počuli zavýjat' vlk __. Na brehu jazera sídlia vodní vtáč __. Naši dvaja ps __ rozhrýzli mamine papuče. Naše dva ps __ naháňali susedovu mačku. Vystrašené vták __ vzlietli k oblohe. Rozzúren __ ps __ sa rozbehli za mačkou. Vlc __ radi poľujú na lesnú zver. Aj vaše ps __ sa rady rozvaľujú na gauči?

Nie je ZVER ako ZVER

Mužský rod – vzor CHLAP/ DUB

N sg.

CHLAP

ten ZVER

(- väčšie zviera)

(- v prenesenom význame surový človek)

N pl.

DUBY

tie ZVERY

Ženský rod – vzor KOSŤ

N sg.

KOSŤ

tá ZVER

(- skupina zvierat, zverina)

G sg.

bez **KOSTI**

tej ZVERI

Slovo ZVER pomenúva:

1. jedno väčšie zviera - vtedy má tvar mužského rodu: (ten) divý zver. V sg. ho skloňujeme podľa vzoru **CHLAP**, v pl. podľa vzoru **DUB**, preto **v nominatívne a akuzatívne plurálu** píšeme tvrdé -y: (tie) dva **zvery** (= dve zvieratá).

Môžeme ho nahradiť podstatným menom (to) „zviaera/(tie) zvieratá“.

***NAPRÍKLAD:** Ten slon je mohutný zver (mohutné zviera). Tie slony sú mohutné zvery (zvieratá).*

POMÔCKA: V základnom tvare v N sg. naň ukážeme zámenom **TEN** a v N pl. zámenom **TIE**: *s divými zvermi = ten divý zver – tie divé zvery; o vyhynutých zveroch = ten vyhynutý zver – tie vyhynuté zvery*

2. skupinu zvierat - vtedy má tvar ženského rodu: (tá) divá zver. Je to hromadné podstatné meno, nemá tvar množného čísla, tvarom jednotného čísla označujeme viac zvierat jedného druhu. Skloňuje sa podľa vzoru **KOŠŤ**, preto v **genitíve, datíve a lokáli** píšeme mäkké -i: (tej) divej zveri.

POMÔCKA: V základnom tvare v N sg. ukážeme na toto podstatné meno zámenom **TÁ** a na vyskloňované zámenom **TEJ**, vtedy tam píšeme mäkké -i. *Žiaci sa učili poznávať stopy zveri. (tej) zveri – (tá) zver) Nasypali zveri krmivo. (tej) zveri – (tá) zver) Poľovníci rozprávali žiakom o jelenej zveri. (o tej) zveri – (tá) zver)*

ZHRNUTIE:

ten jeden ZVER (= to zviera)

SLON

HROCH

LEV

tie dva ZVERY (= tie zvieratá) – tie DUBY

SLONY

HROCHY

LEVY

tá ZVER (G, D, L sg. = **tej** zveri) – vzor **KOŠŤ** / N pl. **NEMÁ**

(= skupina zvierat napriek jednotnému číslu)

Aká?

srnčia zver (o srnčej zveri) = skupina srniek

líščia zver (dám líščej zveri) = skupina líšok

hladná zver (od hladnej zveri) = skupina zvierat, ktoré sú hladné

divá zver (bez divej zveri) = skupina divých zvierat

lesná zver (k lesnej zveri) = skupina zvierat žijúcich v lese

Cvičenie 5

Rozlíšuj, či sa podstatné meno ZVER skloňuje podľa vzoru DUB (ten zver) alebo KOŠŤ (tá zver), a podľa toho doplň -y alebo -i.

Kniha Fantastické zver__ a ich výskyt je scenáristický debut J. K. Rowlingovej.

Poľovníci zabezpečili odvoz uhynutej zver__. Niektoré zver__ v ZOO neznášajú

chladné počasie. Tento rok povolili odstrel diviacej zver__. Mnohým druhom dravej

zver__ hrozí vyhynutie. Hrochy sú veľké zver__, vážia často aj štyri tony. V pralese ich obkľúčili divé zver__. Bezohľadní výtržníci sa často správajú ako zver__. Sýty vlk dá pokoj lesnej zver__. Dobrovoľníci pomáhali v zime s prikrmovaním vysokej zver__. Už v dobe kamennej naši predkovia naháňali prazver__, aby si urobili zásoby potravy na zimu.

KAPRE či KAPRY, KOCÚRE či KOCÚRY?

Zvieracie podstatné mená mužského rodu sa v sg. skloňujú podľa vzoru CHLAP a v pl. podľa vzorov DUB alebo STROJ.

KAPOR aj KOCÚR sa v pl. skloňuje podľa vzoru DUB, preto *kupujeme kapry alebo pstruhy a po dvore behajú kocúry*.

KOHÚTY alebo KOHÚTI? ORLY alebo ORLI?

- Podstatné mená zvieracie muž. rodu skloňujeme v sg. podľa vzoru CHLAP a v pl. podľa vzoru DUB alebo STROJ. (*Na smetisku sa hádali dva kohúty. V Tatrách často stretneme aj medvede.*)
- Ak ich použijeme v personifikácii, tak sa skloňujú len podľa vzoru CHLAP. (*Na jednom smetisku nemôžu byť dvaja kohúti. Mnohí mládenci sú pri tanci takí ťarbaví medvedi.*)
- Ak je takéto podstatné meno použité v prirovnaní, prirovnávame k zvieratú, tak platí pravidlo z bodu 1 = chlap/dub, stroj (*Hádali sa ako dva kohúty na smetisku. Niektorí zápasníci sú mohutní sťa medvede.*)

Cvičenie 6

Doplň správnu príponu podľa toho, či ide o personifikáciu alebo o prirovnanie.

Niekomu sú had__ odporné. Sú to takí úlisní had__. Akrobati sú ohybní ako had__. Po výhre v lotérii sa z nich stali namyslení páv__. Dievčatá v krásnych róbach sa niesli ako také páv__. Páv__ narobili v záhrade spúšť. Pod oknami dreveničky sa pásli jelen__. Prežúvali ako jelen__. Nevyznáme sa v tom, sme z toho jelen__. Moji synovia sú takí usilovní mravc__. Strpla mi noha, akoby mi po nej mravc__ behali. Mravc__ mi vliezli dokonca aj do cukru. Sú nemotorní ako slon__ v porceláne. Pri cvičení to boli takí nemotorní slon__. Slon__ majú veľmi dobre vyvinutý sluch. Vy dvaja ste takí starí somár__. Somár__ domáce unesú až 300 kg bremien. Urobili

z nás hlúpych somár____. Zaľali sa ako somár__ . Dvanásti sokol__, sokolovia Tatier, akoby ich mala jedna mater. Sú bystrí ako sokol__ . Sokol__ lovia takmer výhradne vtáky za letu.

Nie je **SILVESTER** ako **SILVESTER**

Krstné meno – Silvester – dvaja Silvestrovia (vzor CHLAP)

Napr. *k Silvestrovi, teším sa na Silvestra, o Silvestrovi*

Posledný deň v roku – Silvester – dva Silvestre (vzor STROJ)

Napr. *k Silvestru, teším sa na Silvester, o Silvestri*

Si môj **TIP** alebo **TYP**?

TIP = hádanie, odhad, predpoklad, odporúčanie

Napr. *Poviem vám môj tip na víťaza. Čítal som tip na výbornú reštauráciu.*

TIPOVAŤ = hádať, predpokladať, odhadovať

Napr. *Koho tipuješ za víťaza? Tipujem, že večer stráviš doma.*

TYP = druh ľudí, zvierat alebo vecí s istými vlastnosťami, znakmi alebo rovnakého pôvodu.

Napr. *Ten chlapec je môj typ. Poznal ho podľa typu písma. Takýto typ šiat jej veľmi pristane.*

TYPOVAŤ, VYTYPOVAŤ = výber vhodných ľudí, objektov a pod. na základe istých požiadaviek, vlastností a druhu

Napr. *Typovali sme páchatel'a. (teda určovali podľa typu, NIE hádali) Vytypoval si túto dovolenku na základe recenzií. Pracovníka si vytypujú na základe vzdelania a praxe.*

TYPICKÝ

Napr. *Pre tento kvet je typické žlté sfarbenie. Jej typickou reakciou je smiech. Je to typický predstaviteľ staršej generácie.*

VEČER a VEČERA

ten VEČER – tie VEČERY

DUB – DUBY

dva večery (**duby**)

o večere (**o dube**)

večeru (**dubu**)

tá VEČERA – tie VEČERE

ULICA – ULICE

dve večere (**ulice**)

o večeri (**o ulici**)

večeri (**ulici**)

A pl. koho? čo?

L sg. o kom? o čom?

D sg. komu? čomu?